

סְמוּךְ לְכֶתֶב - שהיתה כתובה אות אחת וכתב אות אחת בצידה והשלים לתיבה שלמה¹³², **כָּתַב עַל גְּבִי כְּתָב** - שהעביר העט על שתי אותיות מטושטשות וחידשם, **נִתְפָּן לְכֶתֶב חַי"ת וְכָתַב שְׁנֵי זַיִינִין** - שלא עשה הגג המחרם יחד, כתב אות **אָחַד בְּאַרְצָן** וְאֵת **אָחַד בְּקוֹרָה** - בתיקרה, או **כָּתַב עַל שְׁנֵי כוֹתְלֵי הַבַּיִת** שאינם בזווית, או **עַל שְׁנֵי דְפֵי פְּנֵקֶס וְאִין נְהָגִין זֶה עִם זֶה** - שאין האותיות נקראות ביחד - **פְּטוּר** שכל אלו אינן דרך כתיבה. **כָּתַב אוֹת אַחַת נוֹטְרִיקוֹן** - שכתב גרש מעל האות ועל ידי כך נקראת כמילה שלמה, כגון ר' - רבי, **רְבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתִירָא מְחַיֵּב** כיון שמובן מכתבתו מילה שלמה, נחשב כאילו כתב את כל המילה, **וְחֻכְמֵים פּוֹטְרִין** הואיל ולא כתב שתי אותיות¹³³:

משנה ו

הַפּוֹתֵב בַּשַּׁבַּת שְׁתֵּי אוֹתוֹת בְּשְׁנֵי הַעֲלָמוֹת - שאחר שכתב אות אחת בשוגג, נודע לו שחטא, וחזר ונעלם ממנו ושגג וכתב אות שנייה בצידה, נמצא **וְחֻכְמֵים פּוֹטְרִין**. שהרי לא כתב שתי אותיות. והלכה כחכמים: ו בשתי העלמות. לאחר שכתב

ר' עובדיה מברטנורא

כתובה זיווג לה אחת והשלימה לשתים: כתב על גבי כתב. העביר קולמוס על אותיות הכתובים כבר וחדשם: וכתב שני זינין. שלא נראה הגג של ח"ת אלא שני הרגלים נראה כאילו הם שני זינין: על ב' כותלי הבית. שאינן במקצוע: על שני דפי פנקס. שעשוין עמודים עמודים, כתב אות אחת בעמוד זה ואת אחת בעמוד זה, ואינו יכול לקרבן אא"כ יחתוך מה שמפסיק ביניהן. ותנא ברישא כותלי הבית המרוחקים זה מזה והדר תני דפי פנקס, ולא זו אף זו קתני: אות אחת על שם נוטריקון. שעושה סימן נקודה עליה ומבינים מאותה האות תיבה שלימה, כגון קו"ף קרבן, מ"ם מעשר, תי"ו תרומה: רבי יהושע בן בתירא אומר חייב. כיון שהכל מבינים מאותה האות תיבה שלימה, כאילו כתב אותיות של כל התיבה:

ביאורים והרחבות

132. בגמרא (שם) למדין שמשנתנו אינה כרבי אליעזר, שלשיטתו אף אות אחת מצטרפת לאות הקיימת וחייב, כפי שפסק בדין אריג, שאם הוסיף חוט אחד על האריג חייב (כמבואר לקמן יג, א).

133. גרסינן בגמרא (קה, א): אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא: מנין ללשון נוטריקון מן התורה? שנאמר (בראשית יז, ה): "כי א"ב המו"ן גוים נתתיר" - אב נתתיר לאומות, בחור נתתיר באומות, המון חביב נתתיר באומות, מלך נתתיר לאומות, ותיק נתתיר באומות, גאמן נתתיר לאומות. רבי יוחנן דידיה אמר: "אנכי" (שמות כ, ב) נוטריקון: אנא נפשי כתבית יהבית. רבנן אמרי: אמירה נעימה כתיבה יהיבה. איכא דאמרי: "אנכי" למפרע - יהיבה, כתיבה, גאמנין אמריה. דבי רבי נתן אמרי: "כי יר"ט הדרך לנגדי" (במדבר כב, לב) - יראה, ראתה, נטתה. דבי רבי ישמעאל תנא: (ויקרא ב, יד: "אביב קלוי באש גרש כרמל") "כרמ"ל - כר מלא. רב אחא בר יעקב אמר: "והוא קללני קללה נמרצ"ת" (מלכים א ב, ח), נוטריקון: גואף הוא, מואבי הוא, רוצח הוא, צורר הוא, תועבה הוא. רב נחמן בר יצחק אמר: "מה נדבר ומה נצטד"ק" (בראשית מד, טז) - נכונים אנחנו, צדיקים אנחנו, טהורים אנחנו, דכים אנחנו, קדושים אנחנו.

ר' עובדיה מברטנורא
 אות אחת בשוגג נודע לו
 שעבר, וחזר ונעלם ממנו ושגג
 וכתב אות שניה בצדה: **אחת**
בשחרית ואחת בין הערבים.
 כיון דהוי ליה שהות בינתים
 כדי לידע הוה ליה כשתי
 העלמות: ר"ג מחייב. דסבר אין
 ידיעה לחצי שיעור לחלק שלא
 יצטרף עמו החצי האחר:
וחכמים פוטרין. דסברי הידיעה
 שבין שני חצאי שיעור מחלקת
 ביניהם ולא נעשה כאילו היו
 שני חצאי שיעור בהעלם אחת.
 והלכה כחכמים: **יג א רבי**
אליעזר אומר האורג שלשה
חוטין בתחלה. אם זו תחלת
 אריגתו של בגד אינו חייב עד
 שיארוג ג' חוטין, ואם מוסיף
 הוא על האריג שיעורו באחד
 דמצטרף עם השאר. ואין הלכה
 כר"א: **ב שתי בתי נירין.** שנתן
 שני חוטין של שתי בניר
 שקורין ליצ"ש: בנירין. מפרש
 בגמ' שמרכיב שני פעמים [כל]
 חוט של שתי בניר ובפעם
 השלישית מרכיבו על חוט
 המורכב על הקנה: בקירוס.
 יריעה ארוגה מסיב של דקל:

שנעלם ממנו פעמיים איסור כתיבה, או שכתב אות
אחת בשחרית ואחת בין הערבים והואיל והיתה
 לו שהות מרובה בינתיים, הרי זה כאילו כתב בשתי
 העלמות - **רַבֵּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּב, וְחַכְמַיִם**
פוֹטְרִין¹³⁴:

פרק שלושה עשר

איסורי מלאכות שונים

משנה א

רבי אליעזר אומר: האורג בשבת שלשה חוטין
בתחלה - בתחילת אריגתו של בגד, או **ואחד** -
 אורג חוט אחד **על האריג** - שמוסיף חוט אחד על
 מה שנארג כבר, הרי זה **חייב. וחכמים אומרים:**
בין בתחלה - כשמתחיל לארוג **בין בסוף** -
 כשמוסיף על מה שנארג כבר **שיעורו** להתחייב
 במלאכת האריגה הוא **בשני חוטין:**

משנה ב

העושה בשבת שני בתי נירין - מתקן שתי טבעות
 או לולאות בנירים, שיהיו בתים לשני חוטי שתי¹³⁵
בנירין היינו במסגרות דרכם יעברו חוטי השתי, או
בקירוס - כלי בעל נקבים כמוניין חוטי השתי, שעל
 ידו מהדקים את חוטי הערב אחד לשני, או העושה

ביאורים והרחבות

134. בגמרא (קה, א) למדין, שרבן שמעון בן גמליאל סובר שאין ידיעה לחצי שיעור, כלומר, מה שנודע לו בין אות לאות שחטא, אין זו נחשבת ידיעה, כיוון שהיתה רק על מלאכה של חצי שיעור, ולכן הרי זה כאילו כתב שתי אותיות בהעלם אחד, שהוא חייב. וחכמים סוברים שיש ידיעה לחצי שיעור, לפיכך ידיעת האיסור שבין האותיות מועילה לחלק, נמצא שלא עשה איסור שלם בהעלם אחד, ופטור.

135. פירוש: במכונת האריגה קבועים שתי מסגרות ובהן מיתרים, ועל שם אותם המיתרים נקראים המסגרות הללו "נירים" (שכן חוט ביונית נקרא נייר"ן). באמצעו של כל מיתר יש לולאה או טבעת קטנה, הנקראת "בית ניר", וחוטי השתי עוברים בסירוגין דרך הטבעות של שני הנירים. כשמרימים ניר אחד מתרוממים על ידו כל חוטי השתי המושחלים בו, ונעשה רווח בין החוטים האלה ובין החוטים שבניר השני שלא הורם. בתוך הרווח הזה מכניסים את חוט הערב, והוא מעשה האריגה. 'עשיית בתי נירין' היא התקנת הטבעות או הלולאות בנירים,